

Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město

Tel. 257 042 094, e-mail: arbitr@finarbitr.cz

www.finarbitr.cz

Evidenční číslo:

FA/7707/2014

Spisová značka (uvádějte vždy
v korespondenci):

FA/SU/96/2014

Nález

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle § 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl v řízení zahájeném dne 30. 3. 2014 podle § 8 zákona o finančním arbitrovi na návrh ■■■ zastoupeného na základě plné moci ze dne 10. 3. 2014 Mgr. Adélou Kristkovou, advokátkou ev. č. ČAK 13936, se sídlem Komenského 12/1, Bruntál, PSČ 792 01 (dále jen „Navrhovatel“), proti společnosti Česká spořitelna, a. s., IČO 45244782, se sídlem Olbrachtova 1929/62, Praha 4, PSČ 140 00, zapsané v obchodním rejstříku vedeném u Městského soudu v Praze, oddíl B, vložka 1171 (dále jen „Instituce“), vedeném podle § 24 zákona o finančním arbitrovi podle tohoto zákona s přiměřeným použitím zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), o určení neplatnosti smlouvy o úvěru a určení, že Instituce nemá právo na úrok z úvěru ve výši 13,70 % ročně a poplatky za vedení účtu ve výši 59,- Kč měsíčně, takto:

Návrh se podle ustanovení § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi zamítá.

O d ů v o d n ě n í :

1. Předmět řízení před finančním arbitrem a zkoumání podmínek řízení

Navrhovatel se v řízení domáhá určení neplatnosti smlouvy o úvěru, kterou uzavřel s Institucí, a dále určení toho, že Instituce nemá právo na úrok z úvěru ve výši 13,70 % ročně a na poplatky za vedení účtu ve výši 59,- Kč měsíčně.

Finanční arbitr při zkoumání podmínek řízení zjistil, že Navrhovatel uzavřel s Institucí dne 16. 2. 2011 smlouvu o úvěru, na základě které se Instituce zavázala za sjednaných podmínek a dohodnutým způsobem poskytnout Navrhovateli peněžní prostředky až do výše 200.000,- Kč (dále jen „Úvěr“) a Navrhovatel se zavázal poskytnuté peněžní prostředky Instituci ve sjednané době a dohodnutým způsobem vrátit společně s úroky (dále jen „Smlouva o úvěru“).

Smlouva o úvěru představuje smlouvu, ve které se sjednává spotřebitelský úvěr a která byla uzavřena za účinnosti zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“), a není ve smyslu ustanovení § 2 zákona o spotřebitelském úvěru smluvním vztahem vyloučeným z působnosti tohoto zákona.

Ze shromážděných podkladů finanční arbitr nezjistil, že by Navrhovatel ve smluvním vztahu s Institucí vystupoval jako fyzická osoba, která jedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo

v rámci samostatného výkonu svého povolání. Finanční arbitr považuje Navrhovatele za spotřebitele ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi.

Instituce je bankou podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, a mezi její hlavní činnosti patří podle § 1 odst. 1 písm. b) tohoto zákona poskytování úvěrů. Instituce je oprávněna k výkonu této činnosti na základě licence udělené Českou národní bankou. Jelikož finanční arbitr při zkoumání podmínek řízení nezjistil žádné skutečnosti, které by zpochybnil, že Instituce v předmětném smluvním vztahu vystupuje v postavení věřitele při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru, považuje finanční arbitr Instituci za instituci ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi.

Finanční arbitr konstatuje, že k rozhodování sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je příslušný, neboť se jedná o spor mezi věřitelem a spotřebitelem při poskytování spotřebitelského úvěru podle § 1 odst. 1 písm. c) ve spojení s § 3 odst. 1 písm. c) a odst. 2 a 3 zákona o finančním arbitrovi, když k rozhodování tohoto sporu je podle § 7 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dána pravomoc českého soudu.

4. Tvrzení Navrhovatele

Navrhovatel tvrdí, že Smlouvu o úvěru s Institucí uzavřel na základě podvodné žádosti ■ (dále jen „třetí osoba“), které Navrhovatel vyčerpané peněžní prostředky předal a která se zavázala, že Úvěr bude splácet namísto Navrhovatele. Třetí osoba však svůj závazek vůči Navrhovateli nesplnila a Úvěr nesplácela, za což byla odsouzena Rozsudkem Okresního soudu v Bruntále.

Navrhovatel namítá, že žije sám „*v pronajatém bytě, je rozvedený, má 2 dospělé děti, je zaměstnán jako dělník a jeho příjem činí průměrně měsíčně 18.800,- Kč*“. Navrhovatel tvrdí, že nevlastní žádné nemovitosti, motorové prostředky ani jiné věci větší hodnoty a Úvěr poskytnutý Institucí je jeho jediným úvěrem. Na Úvěr splácí Navrhovatel měsíčně částku téměř 4.000,- Kč, což podle jeho tvrzení výrazně zasahuje do jeho majetkových poměrů. Navrhovatel Smlouvu o úvěru uzavíral v dobré víře, že Úvěr bude splácet třetí osoba, avšak tato byla pravomocně odsouzena za spáchání podvodů a škodu způsobenou Navrhovateli se ani nepokusila nahradit.

Navrhovatel tvrdí, že podle výpisů z Úvěrového účtu jsou mu účtovány poplatky a úroky a že k 18. 12. 2013 uhradil celkem na poskytnutý úvěr částku 133.442,- Kč a stále mu zbývá k úhradě částka 144.952,92 Kč.

Navrhovatel je názoru, že výše účtovaných poplatků a úroků je s ohledem na okolnosti uzavření Smlouvy o úvěru v rozporu s dobrými mravy.

Dále Navrhovatel namítá, že články II. odst. 2 až odst. 6, III. odst. 1, IV. odst. 2 a VIII. odst. 1 obchodních podmínek obsahují zjevně nepřiměřená ustanovení a v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran. Tato ujednání jsou podle Navrhovatele neplatná, a to s ohledem na okolnosti uzavření Smlouvy o úvěru.

Podle Navrhovatele je Smlouva o úvěru neplatná i pro absenci svobodné a vážné vůle Navrhovatele při jejím uzavírání, neboť byl uveden v omyl třetí osobou, což dokládá Rozsudkem Okresního soudu v Bruntále.

Navrhovatel má dále za to, že právní úkon uzavření Smlouvy o úvěru svým obsahem odporuje zákonu a že výkon práv a povinností z takové smlouvy se s ohledem na okolnosti jejího uzavření zjevně přičí dobrým mravům a nelze mu poskytnout právní ochranu. Rozpor se zákonem Navrhovatel spatřuje v tom, že k podpisu Smlouvy o úvěru došlo na základě žádosti třetí osoby, pro kterou byl úvěr určen a která se zároveň Navrhovateli zavázala k jeho splácení, avšak zatajila mu svou skutečnou finanční situaci a byl jí tak podveden. Navrhovatel dodává, že byl v dobré víře, že se ujednání Smlouvy o úvěru na něj nebudou vztahovat, neboť poskytnutí Úvěru požadovala a prostředky z něj dostala třetí osoba.

6. Tvrzení Instituce

Instituce odmítá tvrzení Navrhovatele, že Smlouva o úvěru obsahuje nepřiměřená ujednání, která jsou v rozporu s požadavky dobré víry a znamenající k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran. Dále Instituce považuje za sporné jednání Navrhovatele v omylu způsobeném třetí osobou. Podle Instituce je Smlouva o úvěru platně sjednaným právním úkonem.

Instituci tvrdí, že jí není známo, která ujednání Smlouvy o úvěru jsou nepřiměřená a která v rozporu s požadavky dobré víry znamenají k újmě Navrhovatele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech smluvních stran. Podle Instituce taková nepřiměřená ujednání neexistují, když dodává, že Smlouva o úvěru neobsahuje žádné z nepřípustných ujednání, jejichž demonstrativní výčet je obsažen v § 56 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník“). Instituce doplňuje, že Smlouva o úvěru byla uzavřena v režimu zákona o spotřebitelském úvěru a „splňuje veškeré požadavky tohoto zákona pro poskytování spotřebitelských úvěrů.“

Pokud jde o omyl Navrhovatele vyvolaný třetí osobou, Instituce namítá, že neměla žádné informace o tom, že Navrhovatel přijal Úvěr za účelem předání takto získaných finančních prostředků třetí osobě. Instituce při sjednávání Úvěru jednala přímo s Navrhovatelem, který obdržel v souladu se zákonem předmluvní informace, jejich náležitě vysvětlení a řádně s Institucí sjednal Smlouvu o úvěru. Instituce tvrdí, že Navrhovatel na svoji žádost a v souladu se svými pokyny Úvěr vyčerpал a musel tak vědět, že úvěrový závazek si sjednal na svoji osobu a ze Smlouvy o úvěru bude zavázán on. Instituce považuje fakt, že měl Navrhovatel vedlejší dohodu s třetí osobou ohledně přispívání na splácení Úvěru, za právně bezvýznamný.

Instituce odkázala i na svou odpověď Navrhovateli ze dne 3. 1. 2014, v níž uvádí, že Smlouva o úvěru není v rozporu se zákonem ani dobrými mravy, neboť byla sjednána v souladu se zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obchodní zákoník“), se zcela běžnou úrokovou mírou a dalšími cenami za poskytované služby. Instituce se dovolává i znění § 37 občanského zákoníku, a dodává, že Navrhovatel nebyl k uzavření Smlouvy o úvěru nijak nucen a že projevil svou vůli. Nakonec Instituce odkazuje i na § 49a občanského zákoníku a tvrdí, že k aplikaci tohoto ustanovení je třeba, aby omyl Navrhovatele vyvolala Instituce. K tomuto však v posuzovaném případě nedošlo.

7. Pokus o smír

Finanční arbitr v souladu s ustanovením § 1 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi vyzval účastníky řízení ke smírnému vyřešení sporu, avšak ani jeden z účastníků řízení nesdělil, zda je smír ve věci možný a za jakých podmínek.

8. Dokazování a právní posouzení

Finanční arbitr podle ustanovení § 12 odst. 1 a 3 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Finanční arbitr při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné důkazy. Finanční arbitr všechny navržené a jím shromážděné důkazy provedl, když hodnotil každý důkaz jednotlivě a všechny v jejich vzájemné souvislosti, uvážil o nich a vyvodil z nich skutkové závěry, které právně posoudil, jak následuje.

Předmětem sporu mezi Navrhovatelem a Institucí je určení neplatnosti Smlouvy o úvěru pro rozpor se zákonem a pro absenci svobodné a vážné vůle Navrhovatele po uvedení v omyl třetí osobou při jejím uzavírání, a dále rozhodnutí o tom, že Instituce nemá s přihlédnutím k okolnostem uzavření Smlouvy o úvěru nárok požadovat smluvní úrok ve výši 13,70 % ročně a poplatky za vedení účtu ve výši 59,- Kč měsíčně pro rozpor s dobrými mravy.

Smlouva o úvěru byla uzavřena před nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „nový občanský zákoník“). Podle § 3028 odst. 1 nového občanského zákoníku se tímto zákonem „řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti“ přičemž podle odstavce 3 se právní poměry, na které se nevztahuje odstavec druhý (práva osobní, rodinná a věcná) a „vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona“ řídí dosavadními právními předpisy. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení současně dodává, že se jedná o ustanovení kogentní povahy přejímající myšlenku § 763 odst. 1 obchodního zákoníku, které vyjadřuje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět. Právní poměry založené smlouvami se mají podle třetího odstavce § 3028 nového občanského zákoníku spravovat dosavadními právními předpisy až do svého zániku, a to především s ohledem na zásadu právní jistoty smluvních stran, které smlouvu uzavřely za určitých podmínek a v určitém právním prostředí a nemohly předpokládat, že dojde ke změně právní úpravy.

Při posuzování platnosti závazkových vztahů ze Smlouvy o úvěru, jejich ustanovení a práv a povinností z nich plynoucích bude finanční arbitr tedy aplikovat právní úpravu účinnou v době před novým občanským zákoníkem, tedy příslušná ustanovení občanského a obchodního zákoníku.

Smlouva o úvěru je tzv. absolutním obchodem ve smyslu ustanovení § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku, který se bez ohledu na povahu jeho účastníků řídí vždy obchodním zákoníkem. Tím není dotčena subsidiární aplikace občanského zákoníku v otázkách, které obchodní zákoník neupravuje, na základě výslovného zmocnění obsaženého v ustanovení § 1 odst. 2 obchodního zákoníku, které říká, že „[p]rávní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského“.

Smlouva o úvěru je současně smlouvou spotřebitelskou ve smyslu § 52 občanského zákoníku, když na jedné straně stojí Instituce jako osoba, která při uzavírání a plnění Smlouvy o úvěru jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, a na straně druhé Navrhovatel jako spotřebitel, tedy fyzická osoba, která při uzavírání a plnění Smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.

Protože Navrhovatel jednal v pozici spotřebitele, je na místě aplikovat ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku, které v části věty za středníkem stanoví, že „ustanovení občanského zákoníku nebo zvláštních právních předpisů o spotřebitelských smlouvách, adhezních smlouvách,

zneužívajících klauzulích a jiná ustanovení směřující k ochraně spotřebitele je však třeba použít vždy, je-li to ve prospěch smluvní strany, která není podnikatelem. Smluvní strana, která není podnikatelem, nese odpovědnost za porušení povinností z těchto vztahů podle občanského zákoníku a na její společné závazky se použijí ustanovení občanského zákoníku“.

8.1. Obsah Smlouvy o úvěru

Navrhovatel a Instituce se v článku I. odst. 1 Smlouvy o úvěru dohodli, že „[b]anka (rozuměj Instituce) se na základě Smlouvy zavazuje poskytnout Klientovi (rozuměj Navrhovatel) peněžní prostředky (úvěr) až do výše Kč 200.000,00...“.

V článku III. odst. 1. Smlouvy o úvěru se Navrhovatel zavázal „splácet úvěr a úroky z úvěru Bance pravidelnými měsíčními splátkami ve výši Kč 3.742,00 Kč vždy k 20. dni každého kalendářního měsíce“. V článku II. odst. 1 Smlouvy o úvěru si smluvní strany ujednaly, že „[ú]roková sazba úvěru je pevná a její výše činí 13,70 % p. a. Úrok se počítá ze skutečné výše dosud neuhrazené jistiny úvěru denně.“

Navrhovatel se dále v článku II. odst. 2 Smlouvy o úvěru zavázal k zaplacení poplatků souvisejících s Úvěrem, když se zavázal zaplatit „cenu za přijetí, posouzení a vyhodnocení žádosti o úvěr ve výši dle aktuálně platného Sazebníku, která je splatná ke dni podpisu Smlouvy; Klient je oprávněn uhradit tuto cenu v hotovosti; cenu za správu a vedení Úvěrového účtu ve výši dle Sazebníku; tato cena je splatná za každý započatý kalendářní měsíc v termínech sjednaných ve Smlouvě pro připisování vypočtených úroků k jistině úvěru a není připisována k jistině úvěru; poplatek za vedení Účtu, včetně poplatku za zřízení inkasa k Účtu za účelem splácení závazků Klienta ze Smlouvy, za podmínek sjednaných s příslušnou bankou, která Účet vede. Klient je povinen platit cenu za přijetí, posouzení a vyhodnocení žádosti o úvěr, jakož i cenu za správu a vedení Úvěrového účtu, i v případě částečného čerpání úvěru nebo pokud nečerpal úvěr vůbec“.

V článku II. odst. 3 Smlouvy o úvěru jsou upraveny poplatky za doplňkové služby, když podle tohoto ustanovení „[s]jedná-li si Klient v souvislosti s úvěrem jakékoli doplňkové služby (včetně pojištění schopnosti splácet úvěr), je rovněž povinen platit poplatky za tyto služby“.

Možnost změnit výši úroků z úvěru a poplatků je upravena v článku II odst. 4, podle něhož „[v] případě, že v souvislosti s poskytováním a správou úvěrů dojde k navýšení administrativních nebo jiných nákladů na straně Banky (zejména v návaznosti na ekonomické či obchodní podmínky) je Banka oprávněna jednostranně změnit úrokovou sazbu úvěru a Ceny“. V souvislosti s možností jednostranného zvýšení úroků a poplatků ze strany Instituce je ve stejném článku Smlouvy o úvěru upraveno právo Navrhovatele vypovědět Smlouvu o úvěru, když „[v] případě nesouhlasu Klienta se změnou úrokové sazby, případně Cen, má Klient právo Smlouvu bezúplatně a s okamžitou účinností vypovědět, a to výpovědí zaslanou Bance nejpozději do dne účinnosti takové změny“.

Smlouva o úvěru v článku II. odst. 5 upravuje roční procentní sazbu nákladů na Úvěr (dále jen „RPSN“), podle kterého „RPSN činí 15,82 %. V RPSN jsou zahrnuty úroky z úvěru, cena za přijetí, posouzení a vyhodnocení žádosti o úvěr a cena za správu a vedení Úvěrového účtu, ve výších dle Smlouvy...“.

V článku II. odst. 6 Smlouvy o úvěru je vyčíslena celková částka splatná Navrhovatelem, která v souladu s citovaným ustanovením „činí při uplatnění veškerých Předpokladů Kč 321.270,00 Kč. Dojde-li ke změně oproti Předpokladům, tato částka se změní“.

Poskytnutý úvěr byl na základě článku IV. odst. 2 Smlouvy o úvěru pojištěn, když podle citovaného ustanovení „[n]a základě Smlouvy se zároveň sjednává pojištění úvěru. Pro účely tohoto článku Smlouvy se pojmem „Pojištěný“ rozumí Klient... Pojištěný je povinen platit Bance úhradu za udržování pojištění podle tohoto článku Smlouvy ve výši podle aktuálně platného Sazebníku. Úhrada za udržování pojištění činí ke dni uzavření částku Kč 175,00 měsíčně ...“.

V článku VIII. odst. 1 Smlouvy o úvěru se Navrhovatel a Instituce dohodli, že „[s]oučástí smlouvy jsou též Všeobecné obchodní podmínky České spořitelny, a. s. (VOP) a Sazebník...Podpisem Smlouvy Klient (rozuměj Navrhovatel) potvrzuje, že je mu znám obsah VOP a Sazebníku, souhlasí s nimi bez jakýchkoliv výhrad a zavazuje se je dodržovat“.

8.2. Platnost Smlouvy o úvěru

Finanční arbitr při posuzování neplatnosti Smlouvy o úvěru pro uvedení Navrhovatele v omyl vycházel z § 49a občanského zákoníku, podle kterého „[p]rávní úkon je neplatný, jestliže jej jednající osoba učinila v omylu, vycházejícím ze skutečnosti, jež je pro jeho uskutečnění rozhodující, a osoba, které byl právní úkon určen, tento omyl vyvolala nebo o něm musela vědět. Právní úkon je rovněž neplatný, jestliže omyl byl touto osobou vyvolán úmyslně“.

Finanční arbitr se tak zabýval otázkou, zda Navrhovatel uzavřel Smlouvu o úvěru v omylu, který vyvolala nebo o něm musela vědět Instituce.

Z předložených důkazů a tvrzení účastníků řízení se nepodařilo finančnímu arbitrovi zjistit, že by Instituce při uzavření Smlouvy o úvěru vyvolala u Navrhovatele omyl, v jehož důsledku Navrhovatel s Institucí Smlouvu o úvěru uzavřel. Ze shromážděných podkladů, jakož i z tvrzení Navrhovatele naopak vyplývá, že tento omyl vyvolala třetí osoba.

Jelikož finanční arbitr vyloučil, že by Instituce omyl vyvolala, zabýval se dále otázkou, zda Instituce o případném omylu Navrhovatele způsobeném třetí osobou při sjednávání Smlouvy o úvěru věděla. V této souvislosti finanční arbitr přihlédl i k rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 1. 2. 2001 ve věci 26 Cdo 2828/2000, podle kterého „o případ, kdy omyl musel být druhému účastníku znám, jde tehdy, když druhý účastník buď omyl poznal, anebo vzhledem k okolnostem poznat musel, a mýlícího se na jeho omyl neupozornil“.

Finanční arbitr zjistil, že podle článku I. odst. 3 Smlouvy o úvěru byl Úvěr poskytnut jako bezúčelový, a tak ani nebylo povinností Instituce zkoumat, na jaký účel Navrhovatel poskytnuté peněžní prostředky použije. Navrhovatel současně v řízení neprokázal, že Instituce věděla, anebo vzhledem k okolnostem musela vědět, že Navrhovatel při uzavírání Smlouvy o úvěru jedná v omylu.

S ohledem na tyto skutečnosti finanční arbitr konstatuje, že neshledal důvod pro to, aby Smlouvu o úvěru prohlásil za neplatnou ve smyslu § 49a občanského zákoníku, neboť Instituce omyl při uzavření Smlouvy o úvěru Navrhovatele nevyvolala, ani o něm nevěděla.

Podle § 37 odst. 1 občanského zákoníku „[p]rávní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný“. Občanský zákoník rozlišuje mezi neplatností právního úkonu pro jeho učinění v omylu a pro jeho neučinění svobodně, vážně, určitě a srozumitelně. Vzhledem k tomu, že jsou tyto dva důvody neplatnosti právních úkonů upraveny v rámci občanského zákoníku zvlášť a nikterak spolu nesouvisí, nelze je vykládat ve vzájemné podmíněnosti tak, jak je vyložil Navrhovatel. Z uvedeného důvodu se tak finanční arbitr vedle

neplatnosti Smlouvy o úvěru pro uvedení Navrhovatele v omyl třetí osobou zabýval zvlášť také její neplatností z důvodu absence svobodné a vážné vůle na straně Navrhovatele.

Otázkou posouzení vážnosti projevu vůle se tradičně zabývá právní teorie i judikatura. V této souvislosti existují dvě teorie, podle kterých lze na otázku vážnosti projevu vůle nahlížet. Těmito teoriemi jsou teorie vůle a teorie ochrany důvěry, přičemž současná právní teorie vychází právě z teorie ochrany důvěry, jak potvrzuje odborná veřejnost, viz Švestka in Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání., autorů Jehlička, O. Švestka, J., Škárová, M. a kol. Praha: C. H. Beck, 2003, podle kterého „*tam, kde nevážnost projevu vůle druhé straně zřejmá s ohledem na okolnosti konkrétního případu nebyla ani objektivně být zřejmá nemohla, je právní úkon třeba považovat za platný*“.

Podle teorie ochrany důvěry se úkony jednajícího pokládají za platné v zájmu právní jistoty a ochrany dobré víry druhé strany. Současné nahlížení na neplatnost smlouvy pro absenci vážné vůle ostatně navazuje na úpravu, která byla obsažena v zákoně č. 946/1811 ř. z., obecném zákoníku občanském. Podle komentáře k tomuto zákoníku, viz Komentář k čl. Obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl IV., autorů Sedláček, J., Rouček, F. Praha: 1936, 76 s, „*[v]ážně je míněn projev, jestliže byl dán takovým způsobem, že podle pořádného projevu druhý smluvník mohl být přesvědčen, že projevující míní uzavřít závaznou smlouvu. Jednal-li nepředloženě, byl-li oklamán třetí stranou, měl-li nevyslovený úmysl nevázat se takovou smlouvou, jsou tyto okolnosti zcela nerozhodné*“.

Posouzením vážnosti projevu vůle se rovněž zabýval Nejvyšší soud České republiky, který v rozsudku ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2781/99, uvedl, že „*[n]a existenci vážné vůle k právnímu úkonu lze usoudit z objektivních skutečností, za nichž byl učiněn a sice, byl-li učiněn způsobem a za okolností, které nevzbuzují pochybnosti, že subjekt projevující vůli zamýšlel přivodit právní účinky, které zákon s takovým projevem vůle spojuje. Nevážnost vůle jednajícího je zpravidla zřejmá u projevu vůle učiněného žertem, zjevnou nadsázkou, při hře, na jevišti. Pokud vzniknou pochybnosti o vážnosti vůle, je třeba posuzovat konkrétní okolnosti případu; na jejich podkladu a z hlediska jejich vzájemných souvislostí pak učinit příslušný závěr. Usuzovat na splnění základních náležitostí právního úkonu, včetně jeho vážnosti, lze jen podle okolností, za nichž byl aktuálně učiněn*“.

Citované rozhodnutí klade důraz na okolnosti úkonu, i když ještě požaduje posouzení, zda tyto okolnosti nasvědčují vážnosti vůle.

Smlouva o úvěru uzavřená mezi Navrhovatelem a Institucí je svou povahou smlouva o úvěru ve smyslu § 497 obchodního zákoníku, ve které „*se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky*“.

Navrhovatel uzavřel s Institucí Smlouvu o úvěru za účelem získání peněžních prostředků vědom si své povinnosti tyto Instituci vrátit a zaplatit úroky, což plyne i z jeho platební morálky. Podle názoru finančního arbitra, tak Navrhovatel svým projevem vůle spočívajícím v uzavření Smlouvy o úvěru zamýšlel přivodit právě ty účinky, které zákon pro smlouvu o úvěru v citovaném ustanovení předpokládá. Z tohoto důvodu je nutné na vůli projevenou Navrhovatelem při uzavření Smlouvy o úvěru nahlížet jako na učiněnou vážně.

Finanční arbitr nadto dodává, že citované rozhodnutí je třeba vykládat tak, že pokud z okolností vyplývá, že úkon byl učiněn vážně, je úkon platný, i když by tu ve skutečnosti vážná vůle nebyla.

Jelikož byla Instituce při uzavírání Smlouvy o úvěru v dobré víře a nemohla objektivně vypořádat, že by ze strany Navrhovatele došlo k projevu vůle, který by postrádal vážnost,

konstatuje finanční arbitr, že Smlouva o úvěru byla v tomto ohledu uzavřena platně ve smyslu § 37 odst. 1 občanského zákoníku.

Pokud jde o tvrzenou absenci svobodné vůle Navrhovatele při uzavření Smlouvy o úvěru, zabýval se finanční arbitr výkladem tohoto pojmu, neboť zákon ho nepodává. Finanční arbitr chápe svobodnou vůli tak, že osoba, která úkon činí, není vystavena fyzickému ani psychickému nátlaku jiných osob, bez ohledu na to, zda se jedná o další účastníky smluvního vztahu či nikoliv.

Výkladem pojmu svobodná vůle se při své rozhodovací činnosti zabýval i Ústavní soud České republiky ze dne 14. 5. 1997 ve věci II. ÚS 28/96, podle kterého „[p]okud se týká nedostatku svobody vůle ve smyslu § 37 odst. 1 OZ, jde o jednání pod nedovoleným nátlakem ze strany druhého účastníka smlouvy nebo třetí osoby. Teorie občanského práva rozeznává dva druhy takového nátlaku, fyzické a psychické. Fyzické donucení (které stěžovatelka ani netvrdí) je možné vyloučit, zbývá možnost použití bezprávné výhrůžky, jako akt psychického donucení, který je adresován tomu, jehož právní úkon se vynucuje. O tuto kategorii nedovoleného nátlaku by se mohlo jednat pouze za situace, kdyby byla zjištěna příčinná souvislost mezi učiněnou výhrůžkou a vynuceným právním úkonem“.

Fyzický nátlak ze strany Instituce ani ze strany jiné třetí osoby Navrhovatel nenamítal a ani se jej ze shromážděných podkladů nepodařilo finančnímu arbitrovi zjistit. Finanční arbitr proto dále zkoumal pouze možné psychické donucení.

Navrhovatel uzavřel s Institucí Smlouvu o úvěru za účelem předání peněžních prostředků třetí osobě. Z tohoto lze dovodit, že Navrhovatel při uzavření Smlouvy o úvěru jednal vědomě s předem jasným záměrem. Navrhovatel netvrdí, že Smlouvu o úvěru uzavřel na základě psychického donucení ze strany Instituce, popř. třetí osoby, a ani k takovému závěru finanční arbitr z předložených důkazů nedospěl. Naopak se v řízení před finančním arbitrem podařilo prokázat, že Navrhovatel jednal na základě svého předem rozmyšleného svobodného rozhodnutí získat peněžní prostředky pro třetí osobu.

Finanční arbitr shrnuje, že Navrhovatel uzavřel Smlouvu o úvěru svobodně a vážně, a proto odmítá námitku Navrhovatele co do neplatnosti tohoto právního úkonu ve smyslu § 37 odst. 1 občanského zákoníku.

8.3. Rozpor Smlouvy o úvěru s dobrými mravy

S ohledem na nárok, jehož se Navrhovatel v řízení před finančním arbitrem domáhá, zjišťoval dále finanční arbitr, zda je výše poplatků a úroků účtovaných Institucí s ohledem na okolnosti uzavření Smlouvy o úvěru sjednána platně v souladu se zákonem a dobrými mravy a zda se nejedná o neplatný právní úkon ve smyslu § 39 občanského zákoníku.

Neplatný je podle § 39 občanského zákoníku právní úkon, „který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičí dobrým mravům“.

Vztahuje-li se podle § 41 občanského zákoníku důvod neplatnosti „jen na část právního úkonu, je neplatnou jen tato část, pokud z povahy právního úkonu nebo z jeho obsahu anebo z okolností za nichž k němu došlo, nevyplývá, že tuto část nelze oddělit od ostatního obsahu“.

Dobré mravy podle finančního arbitra představují určité etické a morální měřítko, resp. obecně uznávaná pravidla mravního řádu společnosti a poctivého jednání, prostřednictvím kterých je třeba hodnotit konkrétní závazkové vztahy, resp. práva a povinnosti z nich vyplývající.

Finanční arbitr se ztotožňuje s názorem odborné veřejnosti, viz Švestka in Občanský zákoník I. - II., § 1 až § 880., komentář 2. vydání., autorů Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Praha: C. H. Beck, 2009, 354 s, podle kterého se právní úkon přičí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah „*ocitně v rozporu s dobrými mravy, tj. s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah právního úkonu, aby byl v souladu se základními respektovanými zásadami mravního řádu demokratické společnosti*“.

Hlavním závazkem ze Smlouvy o úvěru je podle článku I. odst. 1. závazek Instituce poskytnout Navrhovateli finanční prostředky až do výše 200.000,00 Kč a současně závazek Navrhovatele podle článku III. odst. 1. splácet Instituci tyto peněžní prostředky spolu s úroky pravidelnými měsíčními splátkami ve výši 3.742,00 Kč. Úroková sazba je upravena v článku II. odst. 1. a činí 13,70 % p. a. ze skutečné výše dosud neuhrazené jistiny úvěru denně.

V otázce sjednání úroků z úvěru finanční arbitr přihlédl k názoru Nejvyššího soudu České republiky, který v rozhodnutí ze dne 15. 12. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1484/2004 zhodnotil, že „*[n]emohou být žádné pochybnosti o tom, že nepřiměřeně vysoké úroky sjednané při peněžité půjčce jsou obecně považovány za odporující obecně uznávaným pravidlům chování a vzájemným vztahům mezi lidmi a mravním principům společenského řádu a že tedy jsou v rozporu s dobrými mravy. Požadavek na nepřiměřené smluvní úroky současně naplňuje skutkovou podstatu trestného činu lichvy, a to za předpokladu, že jde (má jít) o plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, a že věřitel přitom zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti nebo rozrušení dlužníka (srov. § 253 trestního zákona). Dohoda, kterou byly při peněžité půjčce sjednány nepřiměřeně vysoké úroky, je neplatná (§ 39 obč. zák.), a to buď pro rozpor se zákonem (představuje-li naplnění skutkové podstaty trestného činu lichvy podle ustanovení § 253 trestního zákona, popřípadě jiného trestného činu) nebo pro rozpor s dobrými mravy (v ostatních případech)*“. Nejvyšší soud současně došel k závěru, že „*nepřiměřenou a tedy odporující dobrým mravům je zpravidla taková výše úroků sjednaná ve smyslu ustanovení § 658 odst.1 obč. zák., která podstatně přesahuje úrokovou míru v době jejich sjednání obvyklou, stanovenou zejména s přihlédnutím k nejvyšším úrokovým sazbám uplatňovaným bankami při poskytování úvěrů nebo půjček*“. Finanční arbitr je toho názoru, že právní závěry Nejvyššího soudu lze přiměřeně aplikovat i na výši úroků ze Smlouvy o úvěru podle § 497 obchodního zákoníku.

Podle statistiky vykazující úrokové sazby korunových úvěrů poskytnutých bankami domácnostem v ČR, kterou vede Česká národní banka, činila v únoru 2011 průměrná úroková sazba úvěrů poskytovaných domácnostem na spotřebu celkem 14,51 % p. a. Výše úroku z úvěru 13,70 % p. a. tak byla v době jejího sjednání obvyklou v praxi peněžních ústavů a nelze ji vzhledem k době a okolnostem jejího sjednání hodnotit jako nepřiměřenou, aby zkoumané smluvní ujednání bylo v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 39 občanského zákoníku.

Smluvní strany uzavřely s odkazem na § 497 obchodního zákoníku Smlouvu o úvěru, jako pojmenovaný smluvní typ. Základní práva a povinnosti smluvních stran jsou proto v tomto případě vymezeny kogentním ustanovením zákona pro tento smluvní typ. Finanční arbitr konstatuje, že mezi smluvními stranami byl sjednán v souladu se zákonem jak závazek věřitele, tak závazek dlužníka, včetně úhrady úroků z úvěru a poplatků za vedení účtu ve výši souladné se zákonem, resp. neodporující dobrým mravům.

Lze tedy uzavřít, že Smlouva o úvěru, resp. její hlavní závazkový vztah ze Smlouvy o úvěru není v rozporu se zákonem. Finanční arbitr v souvislosti s výše uvedeným ve smyslu § 41 občanského zákoníku doplňuje, že případná platnost či neplatnost jednotlivých smluvních ujednání (např.

z důvodu rozporu s dobrými mravy), která lze obsahově oddělit od dalších ustanovení, nemůže mít vliv na platnost Smlouvy o úvěru.

Navrhovatel dále zpochybňuje uzavření Smlouvy o úvěru pro rozpor obsahu právního úkonu uzavření smlouvy se zákonem. Finanční arbitr z tohoto vzneseného nároku Navrhovatele dovozuje, že se Navrhovatel domáhá určení neplatnosti Smlouvy o úvěru z důvodu jejího rozporu se zákonem ve smyslu § 39 občanského zákoníku. Navrhovatel však rozpor Smlouvy o úvěru se zákonem nijak blíže nespecifikuje, když neuvádí, která konkrétní ujednání Smlouvy o úvěru mají být v rozporu se zákonem. Navrhovatel blíže nespecifikuje ani konkrétní zákonná ustanovení, kterým má Smlouva o úvěru odporovat.

Finanční arbitr tak má za to, že Navrhovatel spatřuje rozpor Smlouvy o úvěru se zákonem právě v jím namítaných skutečnostech uvedených výše, tedy v tom, že Smlouvu o úvěru uzavřel v omylu a že při jejím uzavření neprojevil svobodnou a vážnou vůli. S těmito skutečnostmi se však finanční arbitr vypořádal již výše, a proto pouze opakuje, že tyto nezpůsobují v daném případě neplatnost Smlouvy o úvěru pro rozpor se zákonem podle § 39 občanského zákoníku.

8.4. Nepřiměřenost a rozpor s požadavkem dobré víry

Navrhovatel dále s ohledem na okolnosti uzavření Smlouvy o úvěru považuje za neplatná ujednání obsažená v článku II. odst. 2. (poplatek za vedení Úvěrového účtu), článku II. odst. 3. (poplatek za doplňkové služby), článku II. odst. 4. (změny výše poplatků), článku II. odst. 5. (hodnota RPSN a její předpoklady), článku II. odst. 6. (celková částka splatná klientem), článku III. odst. 1. (výše a splatnost pravidelné splátky), článku IV. odst. 2 (pojištění úvěru) a článku VIII. odst. 1. Smlouvy o úvěru (všeobecné obchodní podmínky a sazebník jako součást Smlouvy o úvěru), a to z důvodu jejich nepřiměřenosti a rozporu s požadavkem dobré víry.

Ustanovení § 56 odst. 1 občanského zákoníku obsahuje generální klauzuli, která stanoví, že „[s]potřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran“. Následně je v § 56 odst. 3 občanského zákoníku uveden demonstrativní výčet nepřipustných ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

Po přezkoumání jednotlivých ujednání Smlouvy o úvěru, jejichž neplatnosti pro nepřiměřenost a rozpor s požadavkem dobré víry se Navrhovatel domáhá, finanční arbitr uvádí, že žádné z nich (vyjma poplatku za vedení Úvěrového účtu podle článku II. odst. 2 a článku II. odst. 4, jak bude rozvedeno dále v textu) nelze podřadit pod nepřipustná ujednání uvedená v § 56 odst. 3 občanského zákoníku. Finanční arbitr tak dále zkoumal, zda lze tato ujednání podřadit pod generální klauzuli obsaženou v § 56 odst. 1 občanského zákoníku.

Podle názoru odborné veřejnosti, viz Švestka in Občanský zákoník I. - II., § 1 až § 880., komentář 2. vydání., autorů Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Praha: C. H. Beck, 2009, 541 s, se kterým se ztotožňuje i finanční arbitr, je nutné zkoumat požadavek dobré víry jako požadavek přiměřenosti, když „požadavek dobré víry, který se objevuje v tomto ustanovení, je třeba zkoumat jako požadavek přiměřenosti s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu“. Pro aplikaci „[v] praxi to znamená, že v první řadě je třeba posoudit rovnováhu práv a povinností smluvních stran. Pokud půjde o značnou nerovnováhu, je nutné dále zkoumat k újmě jaké strany. Jestliže bude shledána značná nerovnováha k újmě spotřebitele, musí být dále zjištěno s ohledem na okolnosti případu, zda jde o nerovnováhu přiměřenou či nepřiměřenou. [...] Přitom vezme soud v úvahu povahu plnění, okolnosti uzavírání smlouvy, jakož i další ujednání posuzované smlouvy nebo smlouvy, na níž je závislá“.

S ohledem na výše uvedené tak finanční arbitr posuzoval, zda jsou v rovnováze práva a povinnosti smluvních stran, která jsou upravena v Navrhovatelem napadených ustanoveních Smlouvy o úvěru. V posuzovaném případě vznikl ze Smlouvy o úvěru závazkový vztah, jehož obsahu odpovídají vzájemná práva a povinnosti smluvních stran, která byla ovšem pro tento smluvní typ v době a místě uzavření smlouvy běžná. Povaha plnění tak nezpůsobuje nerovnováhu mezi právy a povinnostmi smluvních stran, neboť je právě pro tento smluvní typ charakteristická. Finančnímu arbitrovi se tak v žádném z namítaných ustanovení Smlouvy o úvěru nepodařilo zjistit, že působí nerovnováhu mezi právy a povinnostmi Navrhovatele a Instituce.

Pokud jde o článek II. odst. 4 Smlouvy o úvěru finanční arbitr uvádí, že ve zkoumaném případě má ze shromážděných výpisů z Úvěrového účtu za prokázané, že ke změně úroků z úvěru a poplatků se Smlouvou o úvěru souvisejících nedošlo, proto tento článek z hlediska jeho přiměřenosti a souladu s požadavkem dobré víry nezkoumal, neboť podle § 142 správního řádu, takové rozhodnutí není nezbytné pro uplatnění práv Navrhovatele.

Pokud jde o poplatek za vedení Úvěrového účtu, spor o platnost jeho ujednání představuje obecně jeden z tzv. poplatkových sporů, kterými se v nedávné době zabývaly nejen obecné soudy, ale též Ústavní soud Nejvyšší soud České republiky.

Nejvyšší soud České republiky vydal ohledně tzv. poplatkových sporů dne 23. 4. 2014 sjednocující stanovisko, sp. zn. Cpjn 203/2013 (dále jen „Sjednocující stanovisko“), ve kterém závazně vyložil pojem správa úvěru, pod kterým chápe takovou činnost úvěrového věřitele, která není samostatně zpoplatněna jiným poplatkem a kterou věřitel zajišťuje pro klienta služby v souvislosti s poskytnutím úvěru, typicky poradenskou a konzultační činnost, podávání informací o úvěrovém vztahu, vydávání potvrzení, změny smlouvy apod., a to po celou dobu trvání úvěrového vztahu. Nejvyšší soud dokonce bez dalšího konstatoval, že správa úvěru, za kterou je banka oprávněna účtovat poplatek, zahrnuje i takové činnosti banky, které nepřinášejí klientovi žádný užitek, resp. banka si z něho může platit i vlastní provoz. S přihlédnutím k uvedenému finanční arbitr konstatuje, že poplatek za vedení Úvěrového účtu byl mezi Institucí a Navrhovatelem sjednán platně.

Podle názoru finančního arbitra s přihlédnutím k citovanému stanovisku Nejvyššího soudu tak nelze hodnotit poplatek za vedení účtu ve výši 59,- Kč měsíčně vzhledem k době a okolnostem jeho sjednání jako rozporný s dobrými mravy ve smyslu § 39 občanského zákoníku.

9. K výroku nálezu

Finanční arbitr neshledal důvody pro vyslovení neplatnosti Smlouvy o úvěru ani toho, že Instituce nemá právo na úrok z úvěru ve výši 13,70 % ročně a poplatky za vedení účtu ve výši 59,- Kč měsíčně.

Navrhovatelem tvrzené uvedení v omyl třetí osobou a jeho neprojevení svobodné a vážné vůle při uzavírání Smlouvy o úvěru je totiž nutné posuzovat ve vztahu k třetí osobě a nikoliv k Instituci. Uvedené nedostatky nelze přičítat kontraktačnímu procesu, z něhož vzešla Smlouva o úvěru, neboť ten proběhl v souladu s platnými a účinnými právními předpisy. Pokud Navrhovatel inicioval jednání s Institucí na základě jiného právního vztahu s třetí osobou, ze kterého mu vznikly práva a povinnosti, měl by namítat nedostatky právě tohoto vztahu a svých nároků se domáhat vůči třetí osobě. To se ostatně stalo, když Okresní soud v Bruntále přiznal Navrhovateli proti třetí osobě právo na náhradu škody ze Smlouvy o úvěru.

Finanční arbitr na základě všech výše uvedených skutečností rozhodl tak, jak je uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.

P o u č e n í :

Účastník řízení může proti tomuto nálezu podle § 16 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi podat do 15 dnů od jeho doručení tomuto účastníku řízení písemně odůvodněné námitky k finančnímu arbitrovi, přičemž platí, že včas podané námitky mají odkladný účinek.

V Praze dne 30. 9. 2014

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr